

Forord

Sett i historiens lys er velferdsstaten ikke særlig gammel. Alt etter hvordan vi regner, har vi bare hatt den i et par-tre generasjoner. Men i løpet av denne tiden har vi samlet en del erfaringer som tilsier at vi er nødt til igjen å tenke gjennom hvordan velferdsstaten virker og hva vi vil med den.

Det har gang på gang vært hevdet at velferdsstaten er i krise, noe det er delte meninger om. Det som imidlertid er helt sikkert, er at velferdsstaten befinner seg i en forståelsesmessig, intellektuell og ideologisk krise. Debatten om velferdsstaten er gått av hengslene og er blitt til en historieløs og oppstykket diskusjon om hvem som fortjener hva, og hvem som skal betale. Evnen til å se bakover og fremover, lære av historien og tenke langt inn i fremtiden, er blitt borte. I stedet skjeles det til siden for å se hva naboen får. Dette er synd, for velferdsstaten er et enestående instrument til å forme fremtiden og ta vare på verdier som ligger nedfelt i det vi liker å kalle den norske kulturen.

Samtidig med at vi selv forsømmer tenkningen omkring velferdsstaten, opplever vi at de nye landene i øst ser med lengsel på den skandinaviske velferdsstatmodellen. Å gjenreise debatten om det prinsipielle og ideologiske grunnlaget for velferdsstaten er derfor ikke bare et forsøk på å få oss selv tilbake på rett spor. Det kan også ses som en håndsrekning til de som strever med å oppnå de goder som vi har lært å ta som en selvfølgelig rett.

Det er flere grunner til at debatten er blitt overflattisk og fragmentert. Og mediene må nok ta en alvorlig del av skylden. Den nyanserte og dyptpløyende debatten er forsvunnet på bekostning av de kjappe

innspillene, de store overskriftene og populariseringen. Den debattant som ikke kan formulere seg på tretti sekunder og gjøre ferdig sin argumentasjon på to minutter, har ingen plass i fjernsynet. Og den som ikke kan spissformulere sine vel gjennomtenkte forskningsresultater som det kanskje har tatt år å nå frem til, må holde seg utenfor avisenes spalter. Det synes som om mediene undervurderer sitt publikum og velger sensasjonen, synsingen og populariseringen fremfor refleksjonen og de mer kompliserte tankerekken.

Men politikerne og den politiske kultur vi har utviklet, må også ta sin del av skylden. Den politiske verden er blitt delt opp i tid og rom på en måte som gjør det vanskelig å forvalte helhetsperspektivet. Korte valgperioder, sektorinndeling av problemene, geografisk og partipolitisk lojalitet, bidrar hver for seg til at politikerne unngår den prinsipielle og overordnede tenkning, og i stedet tilbyr avgrensede problemstillinger og runde formuleringer. De kompliserte spørsmålene skyves i bakgrunnen. De må vente til neste runde. Og neste runde kommer ikke.

Resultatet er at det i dag ikke finnes en politisk arena hvor det er mulig å diskutere velferdsstaten i hele dens bredde. Det har til og med vist seg vanskelig å få til en dialog om prinsipielle spørsmål, slik at vi igjen kan få frem konturene av en velferdsstat som er blitt uoversiktlig.

Derfor er det viktigere enn noen gang å få i stand en bred folkelig debatt som kan føres i alle deler av befolkningen. Da man på New Zealand satte ned en kommisjon som fikk i oppdrag å henvende seg til befolkningen for å få høre *folks eget syn* på hvordan de tenkte seg velferdsstaten i fremtiden, var interessen overveldende. Her ble det blant annet etablert folkemøter som gikk i dialog med politikerne og de profesjonelle, det ble laget materiell til studiesirkler, såkalte ressursvake grupper fikk midler til å sette i gang innhenting av informasjon og utarbeiding av uttalelser, og det ble opprettet egne grønne telefonlinjer. I lange perioder dominerte debatten om velferdsstaten både mediene og andre arenaer.

Arbeiderpartiets Universitetslag i Bergen er blant de som er bekymret over de mange tilfeldige og usammenhengende innspill, fra politikere, profesjonelle og interessegrupper, som nå preger utviklingen i den norske velferdsstaten. Laget tok derfor våren 1990 initiativet til å etablere en gruppe som på fritt grunnlag skulle legge frem en analyse av velferdsstatens fremtid. Det er denne analysen som danner grunnlag for boken.

Universitetslaget har i mange år fungert som et politisk verksted for Arbeiderpartiet. Her møtes folk som enten har tilknytning til Universitetet i Bergen eller som har universitetsutdanning. Sentrale politikere kommer med jevne mellomrom hit for å diskutere politiske saker, og lagets medlemmer har både skrevet utredninger for Arbeiderpartiet og departementene og deltatt i en rekke komiteer om viktige spørsmål.

Selv om rapporten er skrevet av en gruppe som hører til i Arbeiderpartiet, er analysen «apolitisk» i den forstand at vi ikke har tatt partipolitiske eller partistrategiske hensyn med i vurderingene. For oss har det sentrale vært å skape ny innsikt i velferdsstatens mangslungne sider og få til en bred debatt hvor folk fra alle leire kan delta. Derfor har vi også invitert en rekke mennesker som på forskjellig vis har markert seg i tenkningen omkring velferdsstaten, til å skrive sine kommentarer til notatet. For å videreutvikle diskusjonen ble deltakerne bedt om å bruke den begrensede plassen til bare å kommentere ett eller to av temaene i rapporten. Rekkefølgen av deres bidrag følger rapportens disposisjon. De skal ha takk for at de stillte opp.

Det er vårt håp at boken vil skape debatt. Vårt valgspørsmål er ikke bare Hele folket i arbeid, men også *Hele folket i debatt* – om den velferdsstat som mer enn noe annet vil være med på å forme fremtiden for oss selv, for våre barn, og forhåpentlig også for mange generasjoner fremover.

Bergen, september 1991
Else Øyen